

Sebesség, áramlás és alapvető csőtani törvények

---

1. A sebesség fogalma

A **sebesség** azt mutatja meg, hogy valami mennyi utat tesz meg adott idő alatt.

Épületgépészetben gyakran nem autó sebességéről beszélünk, hanem például arról, milyen gyorsan áramlik a víz egy csőben.

Képlet

$$v = s / t$$

v: sebesség, s: út, t: idő

Mértékegység

m/s

méter per másodperc. Gyakori még a km/h is.

Példa Ha a víz 1 másodperc alatt 2 métert halad a csőben, akkor a sebessége 2 m/s.

2. Átlagsebesség számítása

Az **átlagsebesség** akkor hasznos, ha a mozgás nem végig egyforma. Nem azt mondja meg, hogy minden pillanatban mennyi volt a sebesség, hanem az egész útra ad egy átlagos értéket.

Képlet

$$v_{\text{átlag}} = \text{összes út} / \text{összes idő}$$

Mintapélda

Egy szerelő 120 métert megy 60 másodperc alatt.

Adatok: $s = 120 \text{ m}$, $t = 60 \text{ s}$

Számítás: $v = 120 / 60 = 2 \text{ m/s}$

Válasz: az átlagsebesség 2 m/s .

Átváltás: km/h és m/s

$1 \text{ m/s} = 3,6 \text{ km/h}$. Ezért:

- m/s-ból km/h-ba: szorozd 3,6-tal.
- km/h-ból m/s-ba: oszd 3,6-tal.

Példa: $10 \text{ m/s} = 36 \text{ km/h}$.

3. Az áramlás fogalma és fajtái

Áramlás akkor van, amikor folyadék vagy gáz mozog. Épületgépészetben ilyen például a víz mozgása a fűtési csövekben, a levegő mozgása a szellőzőcsatornában, vagy a hűtőközeg mozgása a hűtőberendezésben.

Folyadékáramlás

Víz, fűtővíz, hűtővíz vagy szennyvíz áramlik csövekben.

Gázáramlás

Levegő vagy égéstermék áramlik légcsatornában, kéményben, ventilátoron keresztül.

Lamináris áramlás

Rendezett, réteges áramlás. Olyan, mintha a folyadék szép sorban csúszna egymás mellett.

Turbulens áramlás

Örvénylő, keveredő áramlás. Csövekben gyakran ilyen alakul ki nagyobb sebességnél.

Fontos A túl nagy áramlási sebesség zajt, nagyobb ellenállást és nagyobb szivattyúzási energiát okozhat.

4. Térfogatáram számítása

A **térfogatáram** azt mutatja meg, hogy mennyi folyadék vagy gáz halad át egy keresztmetszeten adott idő alatt.

Alapképlet

$$Q = V / t$$

Q: térfogatáram, V: térfogat, t: idő

Csőben gyakori képlet

$$Q = A \cdot v$$

A: keresztmetszet, v: áramlási sebesség

Jel	Jelentés	Egység
Q	térfogatáram	m ³ /s, l/s, m ³ /h
V	térfogat	m ³ vagy liter
A	keresztmetszet	m ²
v	sebesség	m/s

Mintapélda

Egy cső keresztmetszete 0,02 m², a víz sebessége 1,5 m/s.

$$Q = A \cdot v$$

$$Q = 0,02 \cdot 1,5 = 0,03 \text{ m}^3/\text{s}$$

Válasz: a térfogatáram 0,03 m³/s.

5. A kontinuitás törvénye

A **kontinuitás törvénye** egyszerűen azt mondja ki, hogy ami befolyik, annak ki is kell folynia, ha közben nem szivárog el és nem gyűlik össze a folyadék.

Képlet

$$A_1 \cdot v_1 = A_2 \cdot v_2$$

Ha a cső leszűkül, a víz gyorsabban folyik. Ha a cső kitágul, a víz lassabban folyik.

Egyszerű példa

A cső egyik helyen nagy keresztmetszetű, máshol fele akkora. Ha ugyanannyi víznek kell átfolynia, a szűkebb részen körülbelül kétszer gyorsabb lesz az áramlás.

6. Bernoulli törvénye

Bernoulli törvénye azt mutatja meg, hogy az áramló folyadékban az energia többféle formában jelenik meg: **nyomás**, **mozgási energia** és **magassági energia**.

Egyszerű gondolat

nyomás + sebesség + magasság

Ha az egyik nő, a másik csökkenhet.

Első évfolyamon elég ezt megérteni: ha egy csőszakasz leszűkül, ott a folyadék gyorsabban áramlik. A nagyobb sebességhez gyakran kisebb nyomás tartozik.

Épületgépész példa

Szűkebb csőszakaszban a víz sebessége nő. Emiatt megváltozik a nyomás, és a rendszer ellenállása is nagyobb lehet. Ezért fontos a megfelelő csőméret kiválasztása.

Nem kell megijedni a hosszabb képlettől

A teljes alak később így nézhet ki:

$$p + \rho \cdot g \cdot h + 1/2 \cdot \rho \cdot v^2 = \text{állandó}$$

p: nyomás, ρ : sűrűség, g: nehézségi gyorsulás, h: magasság, v: sebesség

Most a lényeg: az áramló közeg energiája átalakulhat egyik formából a másikba.

7. Mérési és számolási feladatok

1. feladat: átlagsebesség

Egy folyadékrészecske 18 m-t tesz meg 9 s alatt. Mekkora az átlagsebessége?

► **Megoldás**

2. feladat: térfogatáram

30 liter víz folyik ki 10 másodperc alatt. Mekkora a térfogatáram liter/s egységben?

► **Megoldás**

3. feladat: csőben áramlás

A keresztmetszet $0,015 \text{ m}^2$, a sebesség 2 m/s . Mekkora Q ?

► **Megoldás**

4. feladat: kontinuitás

A nagyobb csőben $A_1 = 0,04 \text{ m}^2$ és $v_1 = 1 \text{ m/s}$. A kisebb csőben $A_2 = 0,02 \text{ m}^2$. Mekkora v_2 ?

► **Megoldás**

Tanári javaslat: az első órán elég a $v = s / t$, $Q = V / t$ és $Q = A \cdot v$ képleteket biztosan begyakorolni. A kontinuitást szemléltetéssel érdemes kezdeni, Bernoullinál pedig elsőre a jelenség megértése a fontosabb, nem a hosszú képlet.